

Θὰ γίνῃ τὸ δῆμον πραγματικότης;

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ ΒΑΔΙΖΟΜΕΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΝΕΥΡΩΠΗΝ;

Τοῦ κ. ΖΑΦ. ΣΤΑΛΙΟΥ, Ἐμπορ. Ἀκολούθου ἐν Μονάχῳ

MONAXON, Σεπτέμβριος.—Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ποὺ μέσα στὰ πλαίσια τῆς παγκόσμιας πολιτικῆς, κρίνεται μαζῆ μὲ τὴν μοῖρα τοῦ κόσμου καὶ ἡ μοῖρα τῆς Εὐρώπης, ἡ ἵστως ὀκόμα, παρ', ὅλην τὴν φαινομενική ύπερβολή τοῦ χαρακτηρισμοῦ, μαζῆ μὲ τὴν μοῖρα τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ μοῖρα τοῦ κόσμου, τὸ πρόβλημα τῆς εὐρωπαϊκῆς συνειδήσεως παρευστάζει ἔνα ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον καὶ μιὰ ἔχειριστὴ σημασία. Ἡ ἀξία τοῦ συνείστατος, ὅχι τόση στὴ συμβολὴ καὶ στὴν διαμόρφωσι τῶν νέων πολιτικῶν καταστάσεων —ἡ συνείδηση εἶναι μιὰ συνέπεια καὶ ὅχι μιὰ αἰτία— δύσι γιατί, αὐτὴ καθ' ἐαυτή, ἀποτελεῖ ἔνα ἀντικαθρέφτισμα, ἔνα ἐπιστέγασμα, μιὰ τελικὴ συνισταμένη, ὅλων παραγόντων λιγότερο φανερῶν, λιγότερο ἐντυπωσιακῶν, ποὺ προετοιμάζουν, στὴν ἀνώνυμη σιωπῆ τους, τὶς διαδοχικὲς πολιτικὲς ἔξελίξεις.

Ἡ ἀναλυτικώτερη μελέτη αὐτοῦ ποὺ λέγεται σήμερα εὐρωπαϊκὴ συνείδηση, καὶ ποὺ ἀναμφισβήτητα παρουσιάζει πόλλες δυσκολίες, μπορεῖ νὰ μᾶς δώσῃ τόσο σὲ γενικές γραμμές, δύσι καὶ στὶς πιὸ ἐλαφρές ἀποχρώσεις, τὴν μορφή, τὶς τάσεις, τὴν μελλοντικὴ ἴστορικὴ πορεία τῆς παλαιᾶς ἡπείρου μας, πού, παρ' δλους τοὺς πολέμους καὶ τὶς καταστροφές, ἔξακολουθεῖ νὰ παίζῃ ἔνα σημαντικὸ ρόλο στὴν παγκόσμια ἴστορια. Στὶς γραμμές, ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν μέσα στὰ περιορισμένα πλαίσια ἑνὸς ἀρθρου, θὰ ἀναπτυχθῇ ἔνα θέμα πού προκαλεῖ τὴν συγκίνησι στὴν σκέψι καὶ στὸν στοχασμὸ καθὲ ἀληθινοῦ Εὐρωπαίου.

Ἡ εὐρωπαϊκὴ συνείδηση, σὰν μιὰ ἔννοια γενική, πλατειά, ποὺ δέν παίρνει ἔναν πιὸ συγκεκριμένο χαρακτῆρα, ὑπάρχει κατὰ κάποιον τρόπο στὴν σημερινὴ Εὐρώπη, ὅχι τόσο σὰν ἔνα σύγχρονο ἀπτὸ γεγονός, σοῦ σὰν ἔνα παρελθόν συγγενικῆς προελεύσεων καὶ παράλληλης πορείας. Ἀν εἴναι ἀληθινῶς τὰ λόγια τοῦ Αὐγούστου Ράντ, διτὶ ἡ ἀνθρωπότητα διποτελεῖται ἀπὸ περισσότερους νεκροὺς παρὰ ἀπὸ ζωντανούς, ἡ Εὐρώπη εἶναι ἔνα ἀτέλειωτο νεκροταφεῖο, ποὺ οἱ νεκροὶ της, νεκροὶ μεγάλοι, οἰώνοι, διάνατοι, ἔξακολουθούν νὰ ὑπάρχουν στὶς πιὸ τελευταῖς στὶς πιὸ σύγχρονες μορφές τῶν πολιτικῶν ἀξιῶν. Οἱ ρίζες, ὅπως παντοῦ μέσα στὴν ιστορία, εἶναι βαθείες. Τὸ παρελθόν, ἔστω καὶ ἀν ἀρνεῖται κανεῖς ἔναν ιστορικὸ ντετερμινισμό, ρίχνει τριγύρω τὴν βαρεία σκιά του.

Ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν ὑπέροχη ὥρα τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τὴν φωτεινὴ ἐποχὴ τῆς, ποὺ ἔγινε ἡ μεγάλη ἀρχή, ἡ πρώτη ἀλήθεια, ἡ βασικὴ προϋπόθεστοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ, περνῶντας ἀπὸ τὴν ἀσάλευτη δύναμι τῆς Ρώμης, ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν μεσαίωνα, ποὺ καὶ στὶς πιὸ μαῦρες τευ ὄφες φύλαγε μέσα του κάποιο γόνιμο σπέρμα, ἀπ' τὸ ἔυπνημα τῆς Ἀναγεννήσεως, καὶ φτάνοντας μέχρι τὴ σύγχρονη ἐποχὴ μὲ τὴν τεχνικὴ ἐπανάστασί της, διαπιστώνεται, διτὶ ὡρισμένες ἀξίες ὀρισμένες ἀρχές, ὑφίστανται κατὰ κάποιο ρευστό, βέβαια, τρόπο σὲ δλους τοὺς λαοὺς καὶ σὲ δλα τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης. Ὕπάρχει μιὰ ὀμοιότητα ἰδεῶν, ποὺ παρ' ὅλες τὶς διαφορές τους, παρ' δλες τὶς ἀντιομίες τους, δένονται σὲ ἔνα σύνολον ἀκέραιο καὶ ὀλοκληρωμένον. Ἡ ἔννοια τοῦ νόμου, τῆς κρατικῆς ἔξουσίας, τῆς σύγχρονης δημοκρατικῆς πολιτείας μὲ τὶς ἀντίρροπες δυνάμεις της, ἡ σωκρατικὴ καὶ χριστιανικὴ ἀντίληψις τοῦ ἀτόμου, ἡ κοσμοθεωρητικὴ θεοὶ του μέσα στὴν κοινωνία, καὶ τέλος ἡ αὐτοπεποίθηση, τὸ θάρρος καὶ ἡ δύναμι ποὺ δίνουν οἱ σύγχρονες ἀνακαλύψεις καὶ τὰ σημερινὰ ἐπιτεύγματα τῆς τεχνικῆς ἔξελίξεως, ἔξακολουθοῦν νὰ εἶναι λιγότερο ἡ περισσότερο κοινὰ στοιχεῖα τῶν τετρακοσίων ἑκατομμυρίων

«Δὲν θέλω νὰ ξεχάσω τίποτα ἀπὸ τὸ παρελθόν. Οἱ σελίδες ἔχουν γραφῆ στὸ βιβλίο τῆς Ἰστορίας μὲ πολλὲς θυσίες καὶ πολὺ αἷμα. Δὲν πρόκειται νὰ τὶς σβήσουμε. Ἄς τὶς γυρίσουμε μονάχα κι' ἄς δοκιμάσουμε νὰ γράψουμε ἀκόμα μιὰ καινούργια σελίδα». Pierre - Henri Teitgen

διυθρώπων, τῶν πιὸ δραστηρίων, τῶν πιὸ πειθαρχημένων τῶν πιὸ ἱκανῶν ποὺ εἶδε ποτὲ ὁ κόσμος.

Δυστυχῶς γιὰ ὁλόκληρο τὸν κόσμο, τὰ γενικὰ αὐτὰ στοιχεῖα ποὺ διαμορφώθηκαν καὶ διαμόρφωσαν τὴν πορεία μερικῶν αἰώνων, δὲν εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ δημιουργήσουν στήμερα τὴν εὐρωπαϊκὴ συνείδηση σὲ μιὰ πιὸ συγκεκριμένη μορφή, τὴν συνείδηση ποὺ θὰ ἔπειρε τὶς ἑθνικιστικὲς τάσεις τοῦ 19ου καὶ 20οῦ αἰώνων, τὰ ἑτηκά κράτη, καὶ θὰ τάσσῃ παίρνεταις δάλα τὰ ζωντανὰ καὶ ἐπιβιώσιμα στοιχεῖα τοῦ 19ου ἔθνους σὲ μιὰ ὑπερθνητικὴ συνείδηση. Οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, ἀν καὶ ζυγόν στὸν ἴδιο γεωγραφικὸ χῶρο, ἀν καὶ ἡ τεχνικὴ πρόοδος τοὺς συνέδεσε ἀκόμα περισσότερο, παρ' ὅλη τὴν ὁμοιότητα τῆς πνευματικῆς τους κουλτούρας, παραμένουν, δὲν τὸν πρόβληται ἔξελάζεται ἀπὸ τὴν σημερινή του σκοπιά, μακραὶ ὁ ἔνας ὅπτὸ τὸν ἄλλον.

Οἱ εὐρωπαῖοι δὲν εἶναι, δύσι θὰ ἔπειρε, συνδεμένοι ἀνάμεσά τους. Παρ' ὅλη τὴν ταχεία ἔξελιξ τῶν τελευταίων ἑτῶν, παρ' ὅλη τὴν ἑναρξί τῆς λειτουργίας τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς καὶ τὴν προβλήματά τους ἀπὸ μιὰ εὐρύτερη εὐρωπαϊκὴ σκοπιά, ποὺ θὰ ἔπειράσῃ τὴν ἑθνική ἡ τὴν ταχικὴ ἀποψι μέσα σὲ ἑθνικὰ πλαστιστικά, καὶ θὰ τοὺς δώσῃ τὴν δυνατότητα τῆς εὐρωπαϊκῆς σκέψεως καὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συμφέροντος. Οἱ κάτοικοι τῆς Ιβηρικῆς χερσονήσου, πού, γιὰ λόγους ἴστορικούς καὶ γεωγραφικούς, δὲν ἔσαν συνδεμένοι μὲ ίδιατερούς δεσμούς μὲ τὴν «εὐρωπαϊκὴ οἰκογένεια» σκέπτονται πολὺ περισσότερο σὰν Ισπανοί ἢ σὰν Πορτογάλοι καὶ λιγότερο σὰν Εὐρωπαῖοι.

Οἱ πρότοι, ἀντιμετωπίζονταις μιὰ χρόνια οἰκονομικὴ κρίσι, ποὺ ὀφείλεται, κατὰ μεγάλο ποσοστό, καὶ στὴν φτώχεια τῆς χώρας, ίδιατερα ἐπιφυλακτικοὶ στὶς πολιτικές τους σχέσεις, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἐπιβεβαιώνουν διαρκῶς περισσότερον τὴν γνωστὴ γαλλικὴ παρομία, διτὶ ἡ Εὐρώπη ἀρχίζει στὰ Πυρηναία.

Οἱ δευτέροι, ἔχοντες ἔξασφαλίσει μιὰ σχετικὴ οἰκονομικὴ εὐημερία, ἀπομονωμένοι γεωγραφικά, χωρὶς ἀμέσους πολιτικούς κινδύνους ἀπὸ τὸ ἔξωτερικό, βρίσκονται, διτὶ δέν εἶναι δυσάρεστο νὰ περιορισθοῦν στὴν μικρὴ τους ἐμπορικὴ εὐτυχία. Οἱ Ολλανδοί, οἱ Βέλγοι καὶ οἱ Ἐλβετοί, ἀφοῦ κι αὐτοὶ ἔξησφαλισαν, χάρις στὴν ἔργασια τους καὶ στὴν συστηματικὴ τοὺς δργάνωνται, ἔνα ικανοποιητικὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο γιὰ τὸν πληθυσμούς τους, κατωχυρώθηκαν, μὲ τὸν πιὸ μικραστικὸν τρόπον, πίσω ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ τους εὐημερία. Τὰ τελευταῖα μόνο χρόνια, λόγω τῆς γεωγραφικῆς τους θέσεως καὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ κινδύνου, βλέπονται, διτὶ οἱ ἄλλοι μποροῦν νὰ προχωρήσουν καὶ χωρὶς αὐτούς, ἔκτὸς βεβαίως πάπτη τὴν Ἐλβετία, ἀπεφάσισαν νὰ ἀκόλουθησουν τὴν πολιτικὴ τῆς εὐρωπαϊκῆς συνεργασίας, χωρὶς αὐτὸν νὰ σημαίνη, διτὶ, ἐπὶ τοῦ παρόντος τούλαχιστον, ἔχει ἐπέλθει μιὰ βαθύτερη μεταβολὴ στὶς εὐρωπαϊκὲς ἀντιλήψεις τους.

Οἱ Σκανδινανοί, εύτυχοι στοιχεῖα, λαοὶ καὶ οὔτοι τὶς περισσότερες φορές, χωρὶς ιστορία, πάντοτε ἐπιφυλακτικοί, πάντοτε διστακτικοί, διτὸν πρόκειται καὶ ἀναμιχθοῦν σὲ ζητήματα γενικωτέρας σημασίας, πού πιθανῶς νὰ τοὺς δημιουργήσουν περιπλοκές καὶ υποχρεώσεις, ἔχουν ἔρθη κάπως ἐργά τοῦν περισσότερο κύκλῳ γιὰ νὰ μποροῦν νὰ εἶναι στήμερα πιὸ κοντά του.

Οἱ Γάλλοι, πού μὲ τὴν γεωγραφικὴ τους θέσι, τὶς οἰκονο-

μικές δυνατότητες τῆς χώρας τους και τὸ ψηλὸ πνευματικὸ τούς ἐπίπεδο, θὰ μποροῦσαν νὰ πάιξουν ἔνα σημαντικὸ ρόλο, δὲν εἶναι ἀρκετὰ προετοιμασμένοι. Ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά, μὲ τὰ δημιουργημένα καὶ πολλὲς φορὲς ἔξησφαλισμένα συμφέροντα τῶν τάξεων, ἔχουν γίνει ἀρκετὰ ἀτομιστά, γιὰ νὰ θέλουν νὰ συλλάβουν προβλήματα ποὺ ἀπαιτοῦν οἰκονομικὲς θυσίες καὶ ιδεολογικὲς ἀνατάσεις. Ἔνω, ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὰ συμπλέγματα τοῦ φύσου καὶ τῆς κατωτερότητος πεύ τοὺς δημιουργησαν οἱ ἔχθρικὲς εἰσβολές, μαζὶ μὲ τὴν κομμουνιστικὴ προπαγάνδα, ἐμποδίζουν μιὰ στενώτερη προσέγγισι. "Ισως ἡ τελευταία πολιτικὴ ἀλλαγή, νὰ σημαίη μιὰ ριζικὴ μεταβολὴ γιὰ τὴν Γαλλία. "Αν καὶ ὁ στρατηγὸς Νὲ Γκώλλ δὲν ἦταν πάντοτε σύμφωνος μὲ τὶς εὐρωπαϊκὲς λύσεις, ἡ κίνησί του καὶ ἡ προσωπικότητα του, τουλάχιστον γιὰ σήμερα, εἶναι οἱ μόνες ποὺ μποροῦν νὰ ἀνορθώσουν τὴν Γαλλίαν, νὰ τὴν ἀπολλάξουν ἀπὸ τὰ πολιτικὰ της συμπλέγματα κατωτερότητος, καὶ νὰ τῆς δώσουν δυνατότητα νὰ μεταβληθῇ σὲ μιὰ μεγάλη ὑπεύθυνη πολιτικὴ δύναμι.

"Ἐνας γερμανὸς πολιτικὸς, πρὶν ἀπὸ λίγους μῆνες, σὲ μιὰ του συνέντευξι, ἐπαναλάμβανε, κατὰ διαφορετικὸ τρόπο, τὴ φράσι τοῦ Μέττερνιχ, ποὺ ἔλεγε ὅτι δταν ἀσθενεῖ ἡ Γαλλία, εἶναι ἀρρωστη ὀλόκληρη ἡ Εὐρώπη, προσθέτοντας ὅτι «θέλουμε μιὰ Γαλλία Ισχυρή, ποὺ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τοὺς φύσους της καὶ νὰ ἔχῃ πεποιθήσι στὸν ἑαυτὸν τῆς». Τέλος, οἱ Γερμανοὶ, ἀφοῦ δύο φορὲς δὲν ἐπέτυχαν νὰ κατατάσσουν τὴν Εὐρώπη καὶ νὰ δημιουργήσουν τὴν εὐρωπαϊκὴ Γερμανία, ἀντιμετωπίζοντας πάντοτε κατὰ διαφορετικοὺς τρόπους τὸ πρόβλημα ζωτικοῦ χώρου, ἐλεύθεροι, παρ' ὅλες τὶς ἥττες τους, ἀπὸ πολιτικὰ συμπλέγματα, εἶναι ίσως σήμερα οἱ περισσότεροι ἐπιδεκτικοὶ μιᾶς ὑπερεθνικῆς συνειδήσεως. "Ἐχοντες ἀνάγκη μεγάλων ἀγορῶν γιὰ τὴν τοποθέτησι τῶν προϊόντων των, γνωρίζοντας, ὅτι τὸ συμφέρον τους εἶναι ἡ ἐλεύθερία τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἔργασίας στὴν Εὐρώπη, μὲ μιὰ πικρὴ πείρα ἀπὸ τὸν τελευταῖο πόλεμο, καὶ μιὰ νοοτροπία ποὺ τοὺς συν-

δέει περισσότερο μὲ μιὰ ίδεα καὶ λιγώτερο μὲ μιὰ γῆ, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ἔνισχυσαν τὴν εὐρωπαϊκὴ ίδεα καὶ τὴν εὐρωπαϊκὴ κίνησι. Δυστυχῶς, ἀν καὶ εἶναι ὁ πιὸ δυναμικὸς λαὸς τῆς ἡπείρου μας, δὲν εἶναι ἀρκετοὶ γιὰ νὰ ἐπιτύχουν ἑκεῖνο ποὺ χρειάζεται, τὴν συνεργασίαν δὲν.

Μπροστὰ σ' αὐτὴν τὴν κατάστασι, ποὺ προκαλεῖ πολλοὺς στοχασμοὺς καὶ πολλὲς σκέψεις, ἔνα ἔρωτημα, ἔνα τραγικὸ ἔρωτημα τίθεται : Στὰ χρόνια ποὺ μᾶς ἔρχονται, θὰ μπορέσῃ ἡ Εὐρώπη νὰ ἀποκτήσῃ τὴν συνειδησή της, νὰ ξεπεράσῃ τὰ «ἔθνικά» ἐμπόδια καὶ νὰ βρῇ τὸ μόνο δρόμο ποὺ μπερεῖ νὰ τὴν σώσει, τὸν δρόμο τῆς Πανευρώπης;

Στὸ ἔρωτημα αὐτὸν, ποὺ ίσως κανεὶς νὰ μὴ μπορῇ νὰ δώσῃ μιὰ ὄριστικὴ καὶ συγκεκριμένη ἀπάντησι, ἡ σύντομη ματιά στὴν πολιτικού οἰκονομικὴ κατάστασι τῆς Εὐρώπης, ίσως νὰ εἶναι ἐποικοδομητικὴ γιὰ τὴν καλύτερη κατανόησι τοῦ δλου ζητήματος. Ἡ τεχνικὴ ἐπανάστασι, ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ καὶ γενικώτερα οἱ οἰκονομικὲς συνθῆκες τοῦ 19ου καὶ 20οῦ αἰώνων, δόπιοι καὶ πρὶν ἀναφέθηκε, ἔχουν δημιουργήσει μιὰ κοινωνικού οἰκονομικὴ δυοιότητα στοὺς εὐρωπαϊκούς λαούς. Τὰ προβλήματα τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἔργασίας εἶναι σχεδὸν παντοῦ τὰ ίδια. Οἱ ἀντίστοιχες τάξεις τῶν διαφόρων κρατῶν ἔχουν μιὰ δυοιότητα κοινωνικῆς συνειδήσεως. Οἱ συνεχεῖς πόλεμοι τῶν δύο αἰώνων, ίσως μπορεῖ νὰ τοὺς πῆξεις ἐμφύλιος ὑστερα ἀπὸ μερικὰ χρόνια, μὲ τοὺς δύο τελευταίους παγκοσμίους πόλεμους ἀπέδειξαν μὲ τὸν πιὸ βέβαιο τρόπο τις τραγικές συνέπειες τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συναγωνισμοῦ. Ἀπέδειξαν συγχρόνως, δτι, μιὰ συνεύνοησι, σχι μόνον εἶναι δυνατή ἀλλὰ συγχρόνως μπορεῖ νὰ γίνηται πηγὴ δυνάμεως, δναδιοργανώσεως, πολιτικῆς ὀλοκληρώσεως γιὰ τοὺς διηρημένους λαούς, ποὺ θυσίασαν τοὺς ἑαυτούς τους, μὲ τὸν πιὸ ἀσύλλογιστο τρόπο, στὴν προσπάθεια τῆς οἰκονομικῆς των ἐπικρατήσεως.

Αἱ ἀπόψεις αὐτές, ποὺ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ώριμάζουν κάτω ἀπὸ αὐτὴν τὴν ίδια κοινωνικοπολιτικὴ ἔξελιξι, ἔστω καὶ ἀν γίνωνται δεκτὲς ἀπὸ μιὰ μικρὴ ἀκόμα μειοψηφία, ἀρχισαν νὰ παίρνουν μιὰ πιὸ συγκεκριμένη μορφὴ στὴν τελευταία δεκαετία. Οἱ κάπως οὐτοποιικές τάξεις τοῦ παρελθόντος, παρ' ὅλη τὴν ἀφρημένην χροιά τους, συνεπέλεσαν καὶ αὐτές στὸ μέτρο τῆς δυνάμεως τους γιὰ τὴν προετοιμασία τῆς νέας καταστάσεως. Ὁ σοβαρὸς κίνδυνος τοῦ ρωσικοῦ ἐπεκτατισμοῦ, οἱ συνεχεῖς πιέσεις τῆς ἀμερικανικῆς πολιτικῆς, μαζὶ μὲ τὴν φωτισμένη δραστηριότητα μιᾶς πρωτοπορίας ιδεολόγων, βοήθησαν στὴν δημιουργία τῶν νέων κατευθύνσεων. Οἱ πρῶτοι πολιτικοὶ καὶ οἰκονομικοὶ ὀργανισμοὶ τῆς Εὐρώπης ἐνεφανίσθησαν. Ἡ Κοινοπράξια Ἀνθρακος καὶ Χάλυβος, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ δημιούργησε μιὰ ὑπερκρατικὴ δύναμι, ἔγινε μιὰ πραγματικότητα. Ἔνα ζήτημα, ποὺ μέχρι χθὲς ήταν ἡ αἰτία φανατικῶν ἀνταγωνισμῶν, ἀντιμετωπίζεται ἀπὸ μιὰ καὶ μόνη σκοπικοῦ. Τέλος ή Κοινή Ἀγορὰ εἶναι ήδη ἔνα γεγονός τετελέσμενο. Παρ' ὅλες τὶς μεγάλες δυσκολίες ποὺ πρέπει νὰ ὑπερπράθησην, παρ' ὅλο τὸ μεγάλο χρονικὸ διάστημα ποὺ ἡ συμπλήρωσί της ἀπαιτεῖ, ὑπάρχει ή βάσιμη ἐλπίδα, δτι θὰ ἐπιτύχῃ.

"Ἡ ἀρχή, ποὺ ἀποτελεῖ σταθμὸ γιὰ τὴν Ιστορία τῆς πείρου μας, ἔχει γίνει. Τὸ γενικὸ κλίμα εἶναι περισσότερο εὐνοϊκό. "Ἐνας ἀριθμὸς σχεδίων ποὺ προτείνουν τὴν εὐρωπαϊκὴ συνεργασία ἀκόμη περισσότερο περιμένουν τὴν στιγμὴ τῆς ἐφαρμογῆς τους. Ἡ κοινὴ γνώμη τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν δὲν ἔχειει σοβαρὴ ἀντίδρασι. Στὸν δρίζοντα, παρ' ὅλη τὴν ὑπερβολικότητα τῆς ἀπόψεως, ἀν καὶ τὰ ἐμπόδια, εἶναι ἀκόμα τεράστια, ἔχει ἀρχίσει νὰ διαγράφεται ἀμυδρά, ἡ πιθανὴ προσποτή τῆς βαθμιαίας καταργήσεως δλων τῶν θεσμῶν, οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν, ποὺ διαιροῦν σήμερα τὴν Εὐρώπη. "Ἐχει ἀρχίσει νὰ προετοιμάζεται ἡ δημιουργία τῆς Πανευρώπης, τῆς εὐρωπαϊκῆς συνειδήσεως, ποὺ στὴν τελικὴ της δλοκληρωσί θὰ περιλάβῃ ὅλο τὸ παρελθόν, δὲν τὴν ίστορία, δλες τὶς ἀπομονωμένες φωνὲς ποὺ ταλαιπώρησαν γιὰ τόσους οἰδινες τὴν ἡπείρο μας. "Ολα εἶναι ζήτημα χρόνου, μεκροῦ χρόνου, ἀλλὰ πάντοτε χρόνου.

Τελειώνοντας, θὰ ήθελα νὰ ἐπαναλάβω τὴν τελευταίαν αὐτὴν φράσι, δτι δλα εἶναι ζήτημα χρόνου, καὶ νὰ ρωτήσω στὸ περιθώριο αὐτοῦ τοῦ ἀρθρου ἀν σήμερα ὑπάρχη αὐτὸς δ χρόνος γιὰ τὴν Εὐρώπη ἡ μήπως εἶναι γι' αὐτὴν ποιὺ ἀργά.

ΖΑΦ. ΣΤΑΛΙΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΖΗΣΙΜΟΣ

MΕΓΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ